

MNEJE

Ali imamo v Sloveniji »ekonomske morilce«?

Zakaj je Slovenija tako revna, da nima niti za popravilo mostov?
Zakaj nočejo privatizacije? Kdo povzroča brezup?

F PETRA SOVDAT
petra.sovdat@finance.si

Najprej pojasnilo. Izraz ekonomski morilci smo vzeli iz knjige Johna Perkinsa Izpovedi ekonomskega morilca. Izraz ni žalitev, je opis pojava in sistema.

Oznako ekonomski morilci so si v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja nadeli svetovalci ameriške korporacije Chas T. Main. John Perkins je bil nekdanji glavni ekonomist pri Mainu.

Seveda ne gre za dobesedni pomen. Ekonomski morilci so bili strokovnjaki, svetovalci, ki so upravičevali zadolževanje nerazvitih držav za infrastrukturne projekte. A ne zaradi altruizma, da bi ljudje v nerazvitih državah živeli bolje. Temveč predvsem zato, ker so njihovi klienti s projekti služili.

Bili so združba, ki je s politično sprego generirala potrebo po lastnih storitvah, za katere so posamezniki dobili mastna plačila na račun davkoplačevalcev.

Kdo so (bili) ekonomski morilci

Organizirana združba, ki so jo sestavljali ekonomisti, bančniki (kreditorji), gradbinci in politiki.

Kje so vzporednice s Slovenijo

Slovenski politiki so dolgo prodajali zgodbo o uspešnos-

ti države. Seveda niso mogli prodati, da smo svetovna velesila.

A doslej smo že spoznali, da Slovenija ne bo Švica. Ne, ker ne bi mogla biti, temveč zaradi političnih in ekonomskih odločitev elit, ki vladajo državi. Na političnem, gospodarskem in akademskem področju.

Ti sprejemajo odločitve, ki pravijo, da so socialne, pa je najbolj socialna pri tem socializacija izgub. Ki govorijo, da preganjajo tajkune, a ne preprečijo, da bi ti lahko svoje lastne terjatve odkupili nazaj z diskontom. Ki se deklarativno bojujejo proti sivi ekonomiji, hkrati pa ne preprečijo, da davki ne bi šli v korupcijske posle v zdravstvu ali podjetja ministrov.

Gre za vzorce delovanja, ki se prenašajo iz vlade v vlado. Skupno jim je obvladovanje denarnih tokov, sledi vodijo v žepe posameznikov.

Kako postanejo nevarno močni

Načinov je več. Najbolj klasične so svetovalne pogodbe, pravna mnenja, kartelno dogovarjanje pri javnih naročilih, IT-pogodbe. Kaže se tudi v generiranju velikega državnega aparata, ki potrebuje vedno nove storitve in zahteva tudi vse več denarja. Ena od poti so bili tudi menedžerski odkupi, ki so bili financirani s posojili državnih bank

in odplačevani, a ne odplačani, iz denarnih tokov prevzetih podjetij.

In zaradi teh davkoplačevalci v banke kar naprej mečemo milijarde evrov, se zadolžujemo po visokih obrestnih merah z »nadzvočno hitrostjo«, plačujemo storitve, ki jih ne potrebujemo (se spomnite, denimo, avtomobilskih nalepk?). Vlada pa, medtem ko govori o »obdobju davčne stabilizacije«, snuje vedno nove skrite davke, denimo vrnitev »cestnega tolarja«, in vse, denimo energetske izkaznice, zbirokratizira do amena, čeprav bi lahko bila do državljanov in podjetij veliko prijaznejša. In cenejša.

EM-ji smo premeteni; naša učiteljica je bila zgodovina. (...) V Washingtonu in Parizu smo videti kot vladni birokrati in bankirji. Delujemo ponižni, običajni. (...) Deklariramo se za altruiste, za lokalne časopise govorimo o čudovitih človekoljubnih rečeh, ki jih počnemo. (...) Delujemo javno, neprikrито. Tako se vsaj prikazujemo in kot take nas sprejemajo. Tako sistem deluje. Redko naredimo kaj nezakonitega, saj sistem sam temelji na zvijači in sistem je po definiciji legitimen.

John Perkins, Izpovedi ekonomskega morilca, 2004

»Svetovalci«

■ V Sloveniji vedno znova naletimo na bolj ali manj iste odvetnike, profesorje in inštitute, ki pišejo pravna mnenja družbam, politikom.

■ Eden pomembnejših inštitutov, ki pomembno vpliva tudi na javno mnenje, je privatizirani inštitut EIPF, nekdanji Ekonomski inštitut Pravne fakultete v Ljubljani. EIPF se pod taktirko Jožeta Mencingerja in nekdanjega finančnega ministra Franceta Križaniča zavzema predvsem za ohranjanje podjetij v državni lasti, za dolževanje države, večjo javno porabo. A hkrati prav za ta državna podjetja pišejo študije. Pred nedavnim smo Mencingerja in Križaniča pozvali, naj bosta transparentna in razkrijeta, s kom vse sta poslovno povezana. Tega nista želela storiti, čeprav podatek pomembno vpliva tudi na kredibilnost njunih tez (več na www.finance.si/8355273). Nenehno poudarjajo, da njihov model ekonomske politike ni namenjen bogatenju elit, izčrpavanju, temveč enakopravni, socialni in gradualistični razporeditvi bogastva.

»Gradbinci«

■ Gradnja avtocest je slovenske davkoplačevalce stala približno sedem milijard evrov. Ne zaradi dragega gradbenega materiala. Ne zaradi zahtevnega terena. Približno tretjino zneska smo po oceni nekdanjega šefa urada za varstvo konkurence Janija Soršaka preplačali zaradi kartelnih dogovorov med gradbinci. Glavni akterji so bili Ivan Zidar iz SCT (že obsojen za kazniva dejanja dajanja podkupnin v postopku zbiranja ponudb za gradnjo kontrolnega stolpa na Letališču Jožeta Pučnika, a kazni zaradi »zdravstvenih težav« ne prestaja, tudi ni sposoben za nova sojenja), Dušan Črnigoj iz Primorja, nekdanje gospodarsko interesno združenje Gradis, skupaj z Gradisom, nizkimi gradnjami Maribor, ter Kraški zidar, ki ga je vodil Radoš Lipanje. Vsa podjetja so danes v stečaju.

■ Na Financah smo aprila 2010 razkrili tako imenovani zemonski sporazum, ki je določal, kako so si slovenski gradbinci delili posle (www.finance.si/276840). Preplačani denar se je stekal v žep lastnikov gradbenih podjetij, večinoma menedžerjev, ki so do lastništva podjetij prišli prek političnih povezav.

■ Del pogače je šel še projektantom, ki so upravičevali trase, del se je prelil v razne donacije.

■ Tudi vse to pa ni bilo dovolj, da se gradbeni menedžerji niso ujeli v lastno spiralo prezadolženosti. Luknje, ki bodo ostale po stečajih gradbenih družb, bomo plačali davkoplačevalci.

»Tajkuni«

■ Eden od razlogov, zakaj se družbe tako dolgo ohranjajo v državni lasti, je bil tudi, da jih hoče politika ohraniti za svoje »rudnike«, od koder stranke, lobiji, interesne skupine dobivajo denar. Zato je tako pomembno, da politika ohrani nadzor nad podjetji. Le tako lahko politika ohrani krog denarja iz javnega v zasebno.

■ Pred leti, ko sta poceni denar in konjunktura to še omogočala, so kadri, ki jih je na najvišje položaje v gospodarstvu nastavila politika, izvajali menedžerske prevzeme. S tem, seveda, ne bi bilo nič narobe, če bi menedžerji za to imeli denar. A so si ga večinoma vse-

ga sposodili pri bankah, za posojila pa zastavljali deleže, ki jih sploh še niso imeli v lasti.

■ Kriza je njihove načrte porušila. Zaradi različnih kaznivih dejanj so bili doslej že številni tajkuni obsojeni, na sodišča prihajajo vedno novi primeri. Kraterje, ki so jih pustili v bankah, pa saniramo davkoplačevalci.

»Birokrati«

■ Ustvarjanje delovnih mest v javnem sektorju ni lastno le Sloveniji, temveč tudi velikim političnim sistemom, tudi EU.

■ Veliko število birokratov pomeni, da je tem birokratom treba najti delo, zaposlitev, delovne naloge. To pa pomeni, da si je treba zanje delo izmisliti. Najlaže si ga je izmisliti z zapletenimi predpisi in hiperregulacijo. Oboje je značilnost Slovenije.

■ Velik javni sektor pomeni veliko stabilnih volivnih glasov.

■ A hkrati prav »red tape«, zapletena zakonodaja in administrativne ovire, zavira gospodarsko rast, ustvarjanje novih delovnih mest. Najbolj neumne birokratske predpise, ki grenijo življenje podjetnikom, birokratom, ki bi na trgu težko našli službo (vsaj tako dobro plačane), popisujemo v rubriki Birokratske blesarije (www.finance.si/galerije/4698). Premalo in prepočas se spreminja.

»Subvencioniranci«

■ Se spomnite velikih jugoslovanskih gospodarskih sistemov, ki so jih predstavljali kot zgodbe o uspehu socialističnega gospodarstva, v tržnem gospodarstvu pa niso preživeli?

■ Tudi v Sloveniji imamo podjetja, ki preživijo le zaradi subvencij. Kot je opozoril Mednarodni denarni sklad, bi se morali subvencijam izogibati, ker med drugim izkrivljajo konkurenčnost in zavirajo menedžersko iniciativo. Kljub temu subvencije negujemo in politiki si s tem kupujejo socialni mir in glasove. Glasovi pomenijo oblast. Oblast pa pomeni denar.

■ Davkoplačevalci pa prek subvencij plačujemo dejavnosti, od katerih, glede na vložek, nimajo dovolj koristi. Imajo pa koristi posamezniki, podjetja (njihovi svetovalci in odvetniki), ki subvencije zlobirajo.

■ Taka je, denimo, solarna industrija, pa vetrne elektrarne. Zaradi tega plačujemo dražjo elektriko vsi odjemalci. Znova razmišljamo tudi o spodbudah za lesno industrijo. Lesa imamo dovolj, je prihodnost, pravijo politiki, a lesna podjetja redko naredijo konkurenčne izdelke, ki uspejo na trgu. Še več, subvencionirana je (bila) kopica dejavnosti, za katere ni jasno, ali sploh dajejo dolgoročne rezultate – denimo, za samozaposlovanje.

»Pisci zakonodaje«

■ Slovenska zakonodaja je usklajena z evropsko. A vendar vedno znova ugotavljamo, da je na ključnih mestih napisana tako, da ali ni učinkovita ali pa dovoljuje različne interpretacije. Da je vse zakonito, da je malo pregonljivih nepravilnosti, le veliko »velikih« svinjarij.

■ Ena ključnih za pomemben del gospodarske zakonodaje je Nina Plavšak. Sodelovala je pri zakonu o prevzemih in svetovala denimo Istrabenzu. »Sporazum o iz-

vajanju finančnega inženiringa pri prevzemu Istrabenza, ki ga je Maksima Holding Igorja Bavčarja marca 2008 podpisala z družbami iz kroga NFD Staneta Valanta, je sestavila soavtorica domače prevzemne zakonodaje Nina Plavšak,« je na podlagi sodnih dokumentov marca 2012 razkril Dnevnik. »Nina Plavšak se v zgodbi o prevzemanju in kasnejši sanaciji Istrabenza tako (ne)posredno pojavlja kar v štirih vlogah. Kot soavtorica je sodelovala pri pisanju prevzemne zakonodaje, 'luknje' v njej in pomanjkljiv nadzor nad njimi pa so omogočili nastanek delniških parkirišč, prek katerih so se lastninile mnoge slovenske družbe, med njimi tudi Istrabenz. Poleg tega da je pripravila že omenjeni sporazum, ki je bil temelj za načrtovani prevzem Istrabenza, je Plavšakova že nekaj mesecev kasneje Bavčarju pomagala pri obrambi svojega položaja v družbi. Za Istrabenz je namreč skupaj z Borutom Bratino, Marjanom Kocbekom in Sašo Preličem (mariborski profesorji gospodarskega prava, op. p.) decembra 2008 spisala pravno mnenje, na podlagi katerega so Maksima Holding in družbe NFD kljub odločbi Agencije za trg vrednostnih papirjev (ATVP) glasovale na skupščini in na njej Petrolu preprečile prevzem oblasti v Istrabenzu,« je sklenil Dnevnik.

■ Njen drugi zakonodajni otrok je stečajna zakonodaja. Maša Kociper, poslanka Pozitivne Slovenije, je v parlamentu izjavila, da je o zadnji noveli slišala pripombo, da novela spominja na orientacijski tek, ko prideš do ene določbe, te napoti na drugo. A ker smo izbirali med slabimi rešitvami, je bilo treba rešiti, kar se v gospodarstvu da. Novela je dobila podporo.

■ Komentarja Plavšakove nismo dobili.

■ Zlorablja se tudi zakonodaja s področja javnih naročil, ta je taka, da ne omogoča racionalnih javnih naročil in doseganja čim ugodnejših cen. Po eni strani se je mogoče razpisu izogniti z drobljenjem in tako plačati več svojim prijateljem. Po drugi strani pa so primeri, ko se davkoplačevalski denar z izognitvijo razpisu prihrani - denimo v zdravstvu pri nabavah opreme.

■ Da imamo predpise zaradi predpisov, ki ne varujejo davkoplačevalcev ne transparentnosti, razkriva zgodba o zakonu o dostopu do informacij javnega značaja. Kljub temu zakonu davkoplačevalci ne izvemo, kakšne svetovalne pogodbe sklepajo državna podjetja, koliko delajo z morebitnimi prijatelji, lobisti, interesi, kakšna naročila sklepajo. To bomo morali šele po spremembi. Če ne bo spet kakšnih izjem.

■ Seveda pa za zakonodajo, ki je zapletena, ki jo je mogoče nenehno zaobiti, za hiperreguliranost niso krivi pisci. Krivi niso niti tisti, ki naročijo, kakšna naj bo zakonodaja, da bi ustrežala interesom posameznikov. Krivi so tisti, ki takšno zakonodajo sprejmejo. Krivi sta izvršilna in zakonodajna oblast. Resničen problem je, če so pisci, naročevalci in zakonodajalci eni in isti. In problem je, če so pisci in naročevalci pametnejši od poslancev, ki zakone sprejemajo.